

BOHATERSKIE PŁOCCZANKI PODCZAS OBRONY MIASTA W 1920 ROKU

Małgorzata Kowalak

KATEGORIA WIEKOWA: 7-9 LAT

ADRESAT: uczniowie w wieku 7–9 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 180 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: bohater, bohaterka, niepodległość, Płock, Mazowsze, historia, wojna polsko-bolszewicka, obrona, barykady, wolontariusz, Marszałek Józef Piłsudski, Służba Narodowa Kobiet Polskich, Maria Macieszyna, Marcelina Rościszewska, Eugenia Grodzka, Halina Rutska, Janina Lansberg-Śmieciuszewska

WPROWADZENIE

W 2020 roku mija 100 lat od wybuchu wojny polsko-bolszewickiej. Obrona Płocka w sierpniu 1920 roku była jednym z najważniejszych wydarzeń w historii miasta i kraju w XX wieku. Na trwałe zapisała się w pamięci płocczan. Warto przybliżyć dzieciom niezwykłą postawę bohaterskich płocczanek. Ich zaangażowanie i działania, które podejmowały, znacząco wpłynęły na losy wojny polsko-bolszewickiej. Mieszkańcy miasta w różny sposób wspierali polskich żołnierzy. Swą postawą wyróżniały się kobiety. Ten scenariusz przybliży dzieciom ich postacie i zwróci uwagę na zasługi.

CEL OGÓLNY

Poznanie postaci bohaterskich płocczanek, które wyróżniły się podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 roku. Wdrażanie dzieci do efektywnego współdziałania w grupie.

CELE SZCZEGÓLWE

Uczeń:

- rozwiązuje krzyżówkę i układa hasło;
 - czyta ze zrozumieniem tekst i wybiera z niego potrzebne informacje;
 - opowiada o wybranej płocczance, wykorzystując informacje zapisane w kartach pracy;
 - wskazuje na mapie województwo mazowieckie, Płock, Warszawę;
 - wykonuje w grupie pracę plastyczną;
 - współpracuje w grupie.
-

METODY:

klasyfikacja wg W. Okonia:

- metody asymilacji wiedzy: pogadanka wstępna i utrwalająca, praca z książką i innymi źródłami;
- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy: giełda pomysłów (burza mózgów), metoda problemowa;
- metody praktyczne;

metody wg F. Szlostka:

- eksponująca (pokaz połączony z przeżyciem), praktyczne, problemowe;

metody wg J. Krzyżewskiej:

- ewaluacyjne: kosz i walizka;

formy pracy wg R. Więckowskiego:

- indywidualna aktywność jednolita;
- zbiorowa aktywność jednolita (aktywność grupowa, aktywność z całą klasą).

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- krzyżówki;
- mapa Polski;
- karty pracy;
- książki – z bibliografii;
- nagranie piosenki żołnierskiej;
- strony internetowe – z bibliografii;
- brystol, duży blok A3;
- flamastry, pastele, klej, nożyczki;
- papier kolorowy;
- kulki w 5 kolorach;
- komputery;
- tablica interaktywna;
- załączniki do scenariusza.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Krzyżówka 1.
2. Krzyżówka 2.
3. Rozwiązanie krzyżówki 1.
4. Rozwiązanie krzyżówki 2.
5. Karty pracy 1-5.
6. Materiały informacyjne dla nauczyciela.
7. Rysunek kosza i walizki.
8. Kartka z napisem.

BIBLIOGRAFIA:

J. Stefański, *Płock od A do Z w tysiącletnich dziejach*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 1995.

A. M. Stogowska, *Znakomite płocczanki*, Stowarzyszenie Czas Kobiety, Płock 2010.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE [dostęp: 16.09.2020]:

<http://petronews.pl/marcelina-rosciszewska-plocczanka-w-ciasteczkowym-kapeluszu/>

<http://petronews.pl/bohaterskie-plocczanki-podczas-obrony-miasta-w-1920-roku/>

<http://petronews.pl/krotka-sciaga-z-historii-dla-kazdego-plocczanina/>

http://www.plock.eu/pl/obrona_plocka_przed_bolszewikami.html

<https://niepodlegla.dzieje.pl/wydarzenie/w-plocku-2020-rokiem-100-rocznicy-bohaterskiej-obrony-miasta-przed-armia-bolszewicka/>

[http://www.wtn.pl/pliki/wydawnictwa/Tak_rodzila_sie_niepodleglosc_\(5_11_2018\).pdf](http://www.wtn.pl/pliki/wydawnictwa/Tak_rodzila_sie_niepodleglosc_(5_11_2018).pdf)

http://www.mlodziarzem.pl/files/umwm_2018/bohaterowie_niepodleglej/prezentacje/4.pdf

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Czynności organizacyjne.
2. Zapoznanie uczniów z celami i tematem zajęć (krzyżówka).
Nauczyciel dzieli dzieci na 2 grupy. Każda z grup wybiera kapitana i otrzymuje do rozwiązania krzyżówkę nr 1 (**załącznik nr 1**) i krzyżówkę nr 2 (**załącznik nr 2**). Po rozwiązaniu kapitan zgłasza gotowość podania hasła.
Rozwiązania: krzyżówka nr 1 – bohaterskie (**załącznik nr 3**)
krzyżówka nr 2 – płocczanki (**załącznik nr 4**).

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Krótka pogadanka nauczyciela.
W dziejach Płocka, Mazowsza i Polski bardzo ważne stały się wydarzenia z 1920 roku. Dziś chciałabym wam je przybliżyć, ponieważ obchodzimy ich setną rocznicę. Był to czas wojny polsko-bolszewickiej. W sierpniu 1920 roku bolszewicy zaczęli szturmować miasto. Do obrony Płocka włączyli się nie tylko żołnierze, ale też ochotnicy. Wśród nich swą postawą wyróżniły się kobiety. To one stały się bohaterkami.
2. Burza mózgów.
– Nauczyciel przyczepia na tablicy kartkę z napisem: Bohater.
Zastanówcie się, co oznacza to słowo? Kto może być bohaterem?
Zapiszcie na kartkach samoprzylepnych skojarzenia.
– Przeczytanie wyrazów przez ochotników.
– Omówienie znaczenia zapisanych wyrazów.
– Uzasadnienie wyborów i dyskusja.
3. Praca w grupach (ok. 20 minut).
Nauczyciel zapowiada pracę

w grupach. Uczniowie losują kulki w 5 kolorach. W ten sposób zostają skompletowane grupy – 5 grup (liczba osób dobrana w zależności od liczby dzieci w klasie). Każda z grup wybiera kapitana, który będzie ją reprezentował.

Następnie nauczyciel omawia przydział zadań.

Każda z grup otrzymuje kartę pracy (**załącznik nr 5**) poświęconą jednej płocczance. Na karcie znajdują się pytania, na które grupa musi udzielić odpowiedzi. Na tablicy są zapisane źródła – można z nich skorzystać.

Są to książki wymienione w bibliografii i źródła internetowe. (Proponuję wykonać kserokopie stron potrzebnych na zajęcia).

Każda z grup szuka informacji w książkach i źródłach internetowych. Dzieci mają do dyspozycji komputer lub laptop.

4. Prezentacja efektów pracy w grupach.
Krótka rozmowa na temat pracy polegającej na szukaniu informacji. Co sprawiło Wam trudności? Z czym nie było kłopotu? Czy znaleźliście jakieś informacje o płocczance, które nie były ujęte w pytaniach, a chcielibyście się nimi podzielić z klasą? O co chcielibyście się zapytać nawzajem? (Wymiana doświadczeń między grupami).
Krótka dyskusja o płocczankach (**załącznik nr 6**).
Która z postaci najbardziej was zainteresowała? Jak myślicie, czy wszystkie kobiety były bohaterkami? Dlaczego? Uzasadnijcie odpowiedź.
5. Przerwa śródlekcyjna.
Śpiew piosenki żołnierskiej (wybranej przez nauczyciela i dzieci – karaoke na tablicy interaktywnej).

6. Wspólne ułożenie i zapisanie w grupach krótkiej notatki o wybranej płocczance (5-6 zdań).
7. Prezentacja notatek przez kapitanów grup (wykorzystanie tablicy interaktywnej – ilustracje ze strony http://www.młodzirazem.pl/files/umwm_2018/bohaterowie_niepodleglej/prezentacje/4.pdf).
8. Prezentacja na mapie położenia Płocka, Warszawy, Mazowsza przez ochotnika.
9. Wykonanie w grupach pracy plastycznej.
10. Nauczyciel wyjaśnia kolejne zadanie. Każda z grup ma wykonać plakat na temat: *Bohaterskie płocczanki*, np. Maria Macieszyna. Macie do dyspozycji materiały, które leżą na stoliku. Wykorzystajcie je. Plakat możecie zrobić na dużej kartce z bloku A3 lub na brystolu. Pomyślcie, co chcecie umieścić na plakacie. Możecie korzystać z internetu. Ja też służę radą każdej grupie. Pomyślcie nad dodatkowym hasłem na plakacie.
11. Prezentacja przez kapitanów grup wykonanych plakatów.
12. Omówienie prac.

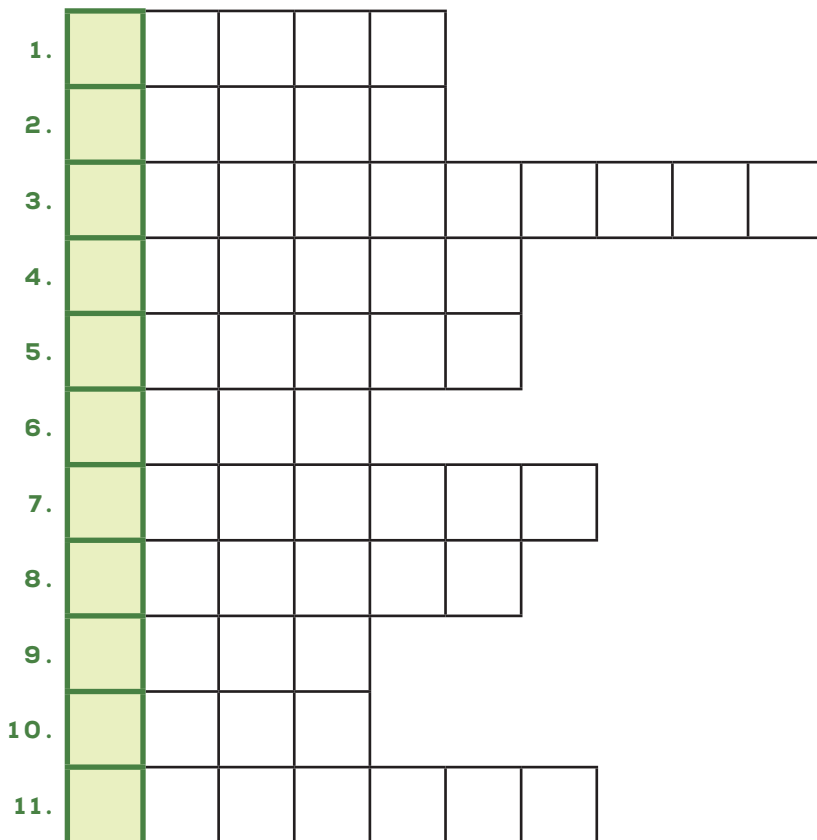
CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

1. Wypowiedzi dzieci na temat odczuć, które towarzyszyły im podczas pracy w grupach.
2. Rozmowa o tym, czego uczniowie dowiedzieli się o płocczankach, które brały udział w obronie miasta w 1920 roku.
3. Zastosowanie metody ewaluacyjnej: walizka i kosz do oceny zajęć przez dzieci (**załącznik nr 7**).
Nauczyciel umieszcza na tablicy dwa rysunki – walizki oraz kosza – i wydaje polecenie: Zastanówcie się, co chcielibyście zabrać do walizki? Co Wam się podobało? Napiszcie na kartkach. Jeśli komuś coś się nie podobało, to także zapiszcie na kartkach, a potem umieścicie tę kartkę w koszu.
4. Ocena pracy grup i poszczególnych osób przez nauczyciela.
5. Zadanie pracy domowej.
Każde z dzieci otrzymuje kserokopię jednej strony z książki *Znakomite płocczanki*. Dzieci mają przeczytać tekst i nauczyć się go opowiadać.

Załącznik nr 1.

Krzyżówka 1

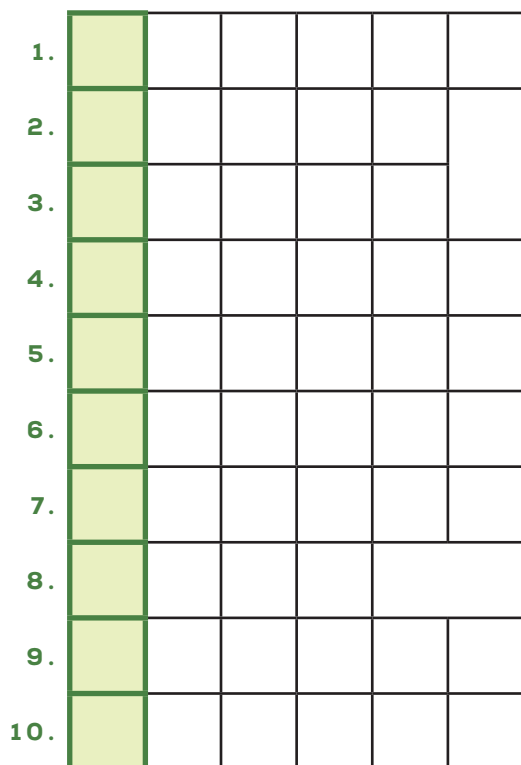
1. Starcie wojsk.
2. Nosi go żołnierz na galowym mundurze.
3. Latająca maszyna.
4. Inaczej działo.
5. To nie statek, a pływa po wodzie.
6. Słychać je w górach, gdy głośniej krzykniesz.
7. Lata w kosmos.
8. Nie planeta, lecz gwiazda.
9. Oglądasz tam filmy.
10. Nazwisko i ...
11. Przyrząd geometryczny.

Hasło:

Załącznik nr 2.

Krzyżówka 2

1. Dokończ nazwę potrawy: ruskie ...
2. Pływasz nią po wodzie.
3. Dzięki nim wszystko widzisz.
4. Lubią je dzieci.
5. Świecą na sukience.
6. Pisziesz w nim notatki.
7. Dzięki niemu robisz zdjęcia.
8. Nawinięte na szpulce.
9. Strzelają z niego żołnierze.
10. Mieszkanie Eskimosa.

Hasło:

Załącznik nr 3.

Rozwiązanie krzyżówki 1

1. Starcie wojsk. (bitwa)
2. Nosi go żołnierz na galowym mundurze. (order)
3. Latająca maszyna. (helikopter)
4. Inaczej działo. (armata)
5. To nie statek, a pływa po wodzie. (tratwa)
6. Słychać je w górach, gdy głośniej krzykniesz. (echo)
7. Lata w kosmos. (rakiet)
8. Nie planeta, lecz gwiazda. (słońce)
9. Oglądasz tam filmy. (kino)
10. Nazwisko i ... (imię)
11. Przyrząd geometryczny. (ekierka)

Hasło: Bohaterskie

Załącznik nr 4.

Rozwiązanie krzyżówki 2

1. Dokończ nazwę potrawy: ruskie ... (pierogi)
2. Pływasz nią po wodzie. (łódź)
3. Dzięki nim wszystko widzisz. (oczy)
4. Lubią je dzieci. (cukierki)
5. Świecą na sukience. (cekiny)
6. Pisziesz w nim notatki. (zeszyt)
7. Dzięki niemu robisz zdjęcia. (aparat)
8. Nawinięte na szpulce. (nici)
9. Strzelają z niego żołnierze. (karabin)
10. Mieszkanie Eskimosa. (igloo)

Hasło: płótczanki

Załącznik nr 5.

Karty pracy 1-5

Karta pracy nr 1

MARCELINA ROŚCISZEWSKA

1. Kim była Marcelina Rościszewska? Podajcie kilka faktów z jej życia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. W jakich organizacjach działała?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Czym zajmowały się te organizacje?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Co robiła M. Rościszewska, gdy 18 sierpnia 1920 roku do miasta wdarli się sowieccy żołnierze?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Kto docenił jej zaangażowanie i postawę w czasie obrony miasta?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 2

MARIA MACIESZYNA

1. Kim była Maria Macieszyna? Podajcie kilka faktów z jej życia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jaki zawód wykonywała?

.....

.....

3. Co zrobiła w obliczu groźącego niebezpieczeństwa w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 roku?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. W jaki sposób utrwaliła najazd wojsk sowieckich na Płock?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 3

HALINA RUTSKA

1. Kim była Halina Rutka?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. W jakiej organizacji działała w czasie wojny w 1920 roku?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Co robiła w czasie obrony miasta w 1920 roku?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Jak żołnierze nazywali takie ochotniczki jak Halina Rutka?

.....

.....

Karta pracy nr 4

JANINA LANDSBERG-ŚMIECIUSZEWSKA

1. W jakiej organizacji działała Janina Landsberg-Śmieciuszevska?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ile lat miała, gdy rozgrywały się wydarzenia w 1920 roku?

.....

.....

3. Co robiła w czasie obrony miasta?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Gdzie zapisała to, co działo się na ulicach?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Kto docenił jej postawę w czasie obrony miasta?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Jak zaakcentowano postać Janiny Landsberg-Śmieciuszewskiej w czasie obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 5

EUGENIA GRODZKA

1. W jakiej organizacji działała Eugenia Grodzka?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jaką organizacją kierowała?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Co robiły płocczanki, którym przewodziła?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Załącznik nr 6.

Materiały informacyjne dla nauczyciela**Odpowiedzi do karty pracy nr 1** Marcelina Rościszewska

1. Rodzice Marceliny Rościszewskiej byli powstańcami styczniowymi. Dzięki ciotkom odebrała bardzo staranne wykształcenie. W 1908 roku została dyrektorką Szkoły Żeńskiej Udziałowej. Dyrektorkę nazywano „Admirałem w peniuarze” lub przełożoną. Działała społecznie.
2. Rościszewska działała w organizacjach: Płocki Komitet Obrony Lwowa i Służba Narodowa Kobiet Polskich.
3. Organizacje te m.in. zawoziły transporty żywności do walczącego Lwowa. Członkowie SNKP (Służba Narodowa Kobiet Polskich) prowadzili w Płocku bezpłatne punkty żywnościowe – dwie gospody dla żołnierzy oraz herbaciarnię, w której wydawano kawę, herbatę i chleb.
4. Roznosiła na barykady broń i amunicję, przeprowadzała żołnierzy przez podwórka i ogrody. Zbierała i opatrywała rannych.
5. Otrzymała Krzyż Walcznych z rąk Marszałka Józefa Piłsudskiego. Uroczystość odbyła się 10 kwietnia 1921 roku na pl. Floriańskim.

Odpowiedzi do karty pracy nr 2 Maria Macieszyna

1. Maria Macieszyna była żoną ówczesnego prezydenta Płocka Aleksandra Macieszyna (*Znakomite płocczanki*, s. 20). Jej mąż organizował wiele akcji w mieście, działając w Radzie Opiekuńczej (tamże, s. 20). Zakładał tanie kuchnie, organizował kolonie dla dzieci. Macieszyna pomagała mężowi. Zbierała też eksponaty do Muzeum Mazowsza Płockiego (tamże, s. 23).
2. Była nauczycielką.
3. W obliczu niebezpieczeństwa pracowała przy budowie barykad i kopaniu okopów. Organizowała też płocczanki do tych prac.
4. Spisała relacje naocznych świadków dotyczące najazdu na Płock w 1920 roku. Opisała przebieg walk i zachowanie się bolszewików po wkroczeniu do miasta, np. walki na barykadzie przy Rynku Kanonicznym (obecnie pl. Narutowicza).

Odpowiedzi do karty pracy nr 3 Halina Rutska

1. Halina Rutska była kustoszem. Kierowała Muzeum Towarzystwa Naukowego Płockiego. Była znawczynią historii regionalnej (*Znakomite płocczanki*, s. 122).
2. W czasie wojny 1920 roku działała w Płockim Oddziale Służby Narodowej Kobiet Polskich.
3. W czasie obrony miasta pracowała jako ochotniczka w szpitalu i punkcie ambulatoryjnym.
4. Żołnierze nazywali takie jak ona ochotniczki „dobrymi paniami”.

Odpowiedzi do karty pracy nr 4 Janina Landsberg-Śmieciuszevska

1. Janina Landsberg-Śmieciuszevska działała w organizacji o nazwie Służba Narodowa Kobiet Polskich (SNKP). Była podkomendną Rościszewskiej.
2. W 1920 roku miała 16 lat.

3. W czasie obrony miasta w 1920 roku stanęła na czele oddziału broniącego barykady przy Rynku Kanonicznym (dziś pl. Narutowicza). Potem ratowała rannych.
4. Przebieg wydarzeń w pobliżu ul. Mostowej, a potem Rynku Kanonicznego (dziś pl. Narutowicza) opisała w swoim dzienniku.
5. 10 kwietnia 1921 roku Janina Landsberg-Śmieciuszewska otrzymała Krzyż Walecznych. Odznaczenie wręczył jej Marszałek Józef Piłsudski. Było to na pl. Floriańskim.
6. Z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku wystawił spektakl historyczny Bohdana Urbankowskiego pt. *Gwiazdy rdzewieją na dnie Wisły* w reżyserii Marka Mokrowieckiego (jedną z postaci była Landsberg-Śmieciuszewska).

Odpowiedzi do karty pracy nr 5 Eugenia Grodzka

1. Eugenia Grodzka działała w płockim oddziale Służby Narodowej Kobiet Polskich. Organizacja ta niosła żołnierzom nieocenioną pomoc podczas obrony Płocka przed bolszewikami w 1920 roku.
2. Kierowała organizacją Pogotowie Wojenne Harcerek.
3. Kierowane przez nią płocczanki pracowały przy budowie barykad, zbierały bieliznę i prowadziły gospodę. Pracowały też w biurach wojskowych.

Informacje dodatkowe dla nauczyciela

Marcelina Rościszewska (1875–1949)

Urodziła się w 1875 roku w Libawie na Żmudzi. Jej rodzice byli powstańcami styczniowymi zesłanymi na Syberię. Swoim ciotkom zawdzięczała staranne wykształcenie.

W 1891 roku ze złotym medalem ukończyła Instytut Panien Szlacheckich w Białymstoku. Studiowała w Instytucie Panien Polskich - mieszczącym się w Hotelu Lambert - i na wydziale filozofii paryskiej Sorbony. Wyszła za mąż za Seweryna Rościszewskiego, właściciela majątku Niedróż pod Drobinem. W 1908 roku została dyrektorką Szkoły Żeńskiej Udziałowej.

Zorganizowała publiczną zbiórkę pieniędzy. Dzięki temu jej uczennice przeniosły się z budynku przy ul. Kolegialnej 5 do kamienicy przy ul. Kolegialnej 23 (obecnie jest tu Państwowa Szkoła Muzyczna im. Karola Szymanowskiego). Szkoła pod jej kierownictwem zyskała wysoką rangę i uznanie. W 1918 roku placówkę przekształcono w Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. Hetmanowej Reginy Żółkiewskiej, dlatego uczennice nazywano „Reginkami”.

Dyrektorkę nazywano „Admirałem w peniuarze” lub przełożoną.

W listopadzie 1918 roku podjęła się utworzenia Płockiego Komitetu Obrony Lwowa. W styczniu 1919 roku wraz z 39 ochotnikami zawiozła transport żywności do walczącego Lwowa pod nazwą „Płocki obrońca Lwowa”. Za zaangażowanie otrzymała odznakę „Orlęta”.

Maria Macieszyna (1868-1953)

Maria Macieszyna brała czynny udział w akcjach charytatywnych. Ratowała dzieci, sieroty wojenne (w czasie I wojny światowej) przed nędzą i głodem. Włączyła się też w walkę o ukochane miasto w 1920 roku. Urodziła się 12 listopada 1869 roku w Płocku. Jej ojciec był lekarzem wojskowym, współtwórcą Płockiego Towarzystwa Lekarskiego, które powstało w 1892 roku.

W domu rodzinnym Marii panował duch patriotyczny i religijny (ojciec – katolik, matka – ewangeliczka). Macieszyna była, jak na owe czasy, osobą dobrze wykształconą. Duży wpływ na jej charakter i postawy miał Stefan Rutski – profesor Gimnazjum Męskiego w Płocku i kierownik Biblioteki im. Zielińskich, mieszczącej się w siedzibie Towarzystwa Naukowego Płockiego. Jej pierwszym mężem był Eugeniusz Kunkiel, bogaty i kulturalny ziemianin z Drobina – prawnik i społecznik, znany ze swej hojności i działalności charytatywnej na rzecz oświaty. W 1908 roku Kunkiel nagle zmarł.

Maria została wdową. 30.08.1909 roku odbył się ślub Marii Kunklowej z Aleksandrem Macieszą. Maria pomagała mężowi i dzieliła jego zainteresowania.

Halina Rutska (1868-1932)

Halina Rutska urodziła się w majątku Kadziejówka na Podolu, pochodziła z rodziny ziemiańskiej. Otrzymała domowe, staranne wykształcenie. Potem uczyła się na pensji Joanny Krzywobłockiej w Warszawie. Następnie zapisała się na tzw. Latający Uniwersytet. Była to tajna polska uczelnia, a zajęcia i wykłady odbywały się w domach prywatnych. Po skończeniu nauki pracowała jako nauczycielka prywatna.

W 1887 roku wyszła za mąż za swego nauczyciela, Stefana Rutkiego.

W czasie I wojny światowej działała jako pielęgniarka Czerwonego Krzyża. W latach 1918-1920 należała do Służby Narodowej Kobiety Polskich, a w latach 1918-1920 do Płockiego Komitetu Obrony Lwowa. Aktywnie brała udział w obronie Płocka w czasie wojny z bolszewikami w 1920 roku.

Warto sięgnąć do książki Anny Marii Stagowskiej *Znakomite płocczanki*. Jest tam wiele ciekawych informacji o życiu i działalności znanych płocczanek.

Załącznik nr 7.

Rysunek kosza i walizki

Załącznik nr 8.

Kartka z napisem

Bohater